

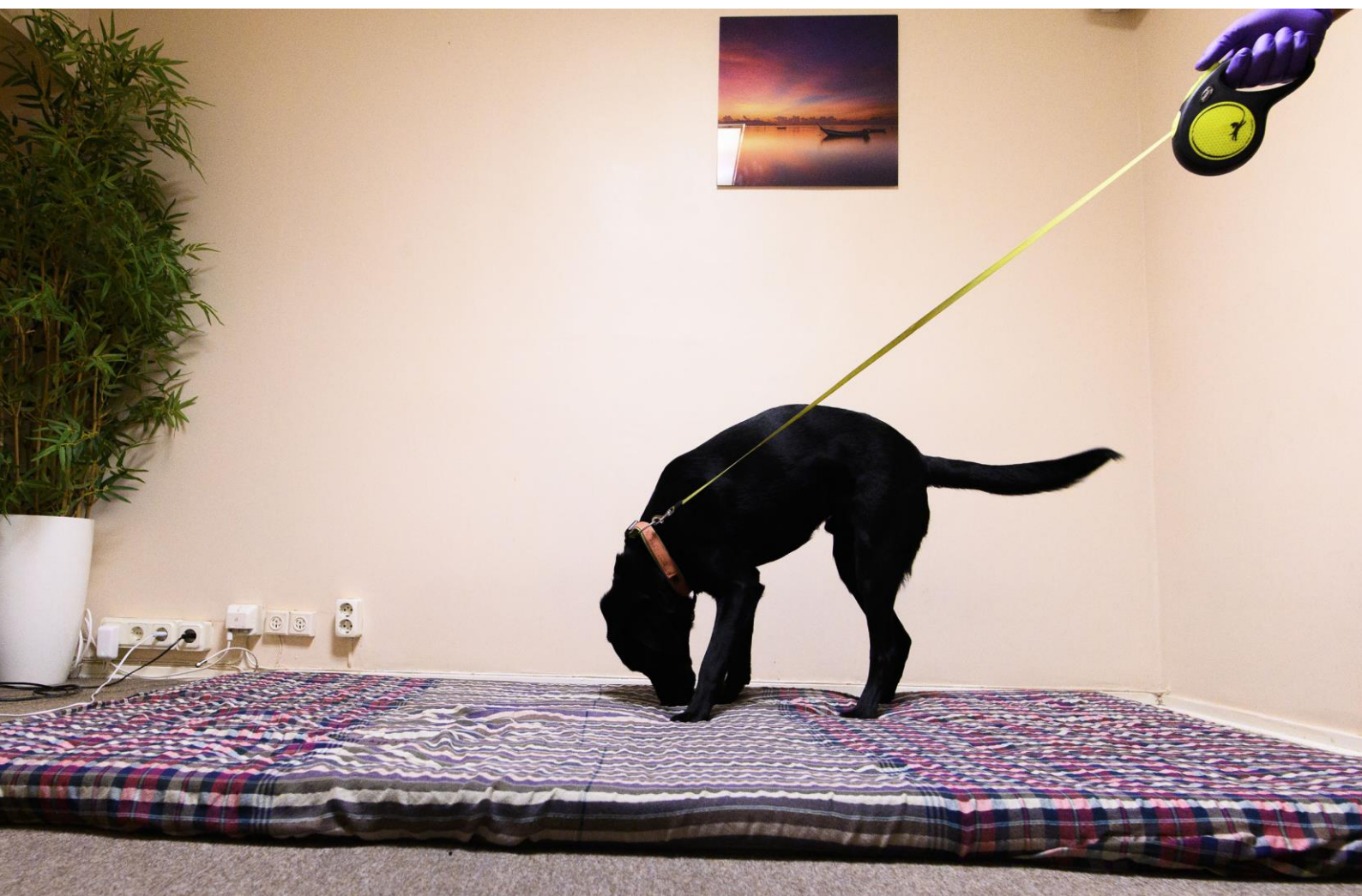
Människohandel för sexuella och andra ändamål

Lägesrapport 25

Informationsklass Öppen

Polismyndighetens rapport för 2023

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	4
2	Uppdraget	5
3	Omfattningen av människohandel	6
3.1	Påverkansfaktorer	6
3.1.1	En konfliktfylld omvärld	6
3.1.2	Förändringar på arbetsmarknaden	6
3.1.3	Digitala arenan	8
3.1.4	Exploatering i kriminell nätverksmiljö	9
3.1.5	En fortsatt våldsam miljö	9
4	Omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige	10
4.1	Statistik från Jämställdhetsmyndigheten	10
4.2	Statistik från Brottsförebyggande rådet	12
4.2.1	Utvecklingen över tid	13
4.3	Migrationsverket	15
4.4	Människohandel för sexuella ändamål	16
4.5	Tvångsarbete/arbetskraftsexploatering	17
4.6	Exploatering i tiggeri	18
4.7	Koppleri	18
4.8	Köp av sexuell tjänst	19
4.9	Övriga ändamål	20
4.10	Barn och unga	20
4.11	Sverige som transitland och internationell samverkan	21
4.12	Civila samhället	22
5	Förslag till åtgärder	25
5.1	Analys av nuläget och behov framåt	25
5.2	Inrättande av centrum för koordinering av människohandelsoffer	26
5.3	Kompetenshöjande insatser riktade mot domstolarna	26
5.4	Nationell riktlinje för handläggning av betänketid	27
5.5	Översyn av anmälda människohandel- och människoexploateringsbrott	27
5.6	Översyn av specifika delar i relevant lagstiftning	28
5.7	Införande av Exitprogram för barn och vuxna	28
5.8	Inrättande av barnkoordinatorer	29
5.9	Utvecklade metoder för den uppsökande verksamheten	29

1 Sammanfattning

Under 2023 ses fortsatt stor utsatthet bland rumänska, ukrainska och thailändska medborgare inom såväl sexuell exploatering som arbetskraftsexploatering. Vidare ökar risken för exploatering bland utstationerade och utsända arbetstagare i spåren av utbyggnaden av industrin i Sverige. Även den digitala arenan fortsätter att utgöra såväl rekryteringsbas som huvudsaklig marknad för både sexuell exploatering och arbetskraftsexploatering.

Under 2023 fick Jämställdhetsmyndigheten kännedom om totalt 414 personer som har antagits vara utsatta för människohandel eller människoexploatering, vilket ligger på en genomsnittlig nivå jämfört med tidigare år. Brottsförebyggande rådet redovisar en ökning av antalet anmälningar om människohandel jämfört med tidigare år. Migrationsverket identifierade i likhet med 2022 en ökning av exploatering i arbete inom riskbranscher såsom bygg, städ, restaurang, transport och bärplockning. Därtill beviljades 71 individer tillfälliga uppehållstillstånd på grund av att de antogs ha utsatts för människohandel och/eller människoexploatering. Därutöver mötte Plattformen civila Sverige mot människohandel 520 personer som var direkt eller indirekt utsatta för människohandel.

Under 2023 anmäldes 104 utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Totalt anmäldes 1513 köp av sexuell tjänst, vilket är en ökning med 20 procent från 2022. Därtill anmäldes 101 människohandelsbrott för sexuella ändamål, vilket är en ökning med 38 procent jämfört med föregående år.¹ Under året anmäldes även 184 fall av koppleri.

Som förslag på åtgärder föreslås bland annat ett center för koordinering av människohandelsoffer, införande av barnkoordinatorer, stärkt förmåga i den uppsökande verksamheten mot sexuell exploatering och kompetenshöjande insatser.

¹ Brottsförebyggande rådet (Brå).

2 Uppdraget

I enlighet med 14 § förordningen (2022:1718) med instruktion för Polismyndigheten ska myndigheten senast den 15 december varje år till Regeringskansliet (Justitiedepartementet)

- redovisa uppgifter från föregående år om omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige
- lämna förslag på hur människohandeln kan förebyggas och bekämpas.

Med människohandel avses att en gärningsperson eller gärningspersoner genom falska löften eller direkta hot, rekryterar och förflyttar människor för att utnyttja dem.² Rekvirit som enligt brottsbalkens definition lyder *otillbörliga medel och handelsåtgärder*. För barn krävs inget vilseledande eller hot för att det ska vara fråga om människohandel. Ofta sker människohandel över landsgränser, men det kan även ske inom Sverige. Människohandel i fysisk form börjar ofta i ursprungslandet via transitländer till destinationslandet, men behöver inte korsa någon landsgräns och människohandeln kan också ske över nätet. Det krävs inte att exploatering har ägt rum för att brottet ska anses vara fullbordat, i motsats till människoexploatering där själva exploateringen är det centrala i bestämmelsen, utan det är avsikten att exploatera en annan människa som lagstiftaren tar sikte på.

² <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel/>

3 Omfattningen av människohandel

3.1 Påverkansfaktorer

3.1.1 En konfliktfylld omvärld

Konflikter försätter människor på flykt och i flyktingströmmar ökar risken för att människor utsätts för människohandel.³ Under åren 2021 - 2023 kom den högsta andelen potentiella brottsoffer från tredje land i huvudsak från Nigeria, Vietnam, Uganda, Uzbekistan och Thailand.⁴ Under 2023 ses fortsatt en stor utsatthet bland ukrainska medborgare inom såväl sexuell exploatering som arbetskraftsexploatering.⁵ Flera aktörer har identifierat ukrainska kvinnor utsatta i prostitution som tvingats in i sexuell exploatering. Gemensamt för de utsatta ukrainska medborgarna inom den sexuella exploateringen är att de styrs av agenturer som tar upp till 50 procent av vinsten.⁶ Även arbetsmarknadens parter har noterat en ökad andel ukrainska kvinnor som utsatts för arbetskraftsexploatering inom städbranschen. Totalt inkom 45 anmälningar med ukrainska brottsoffer inom såväl människohandel som koppleri under 2023.⁷ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) bedömer att risken för exploatering kommer att fortsätta att öka desto längre kriget pågår.⁸

3.1.2 Förändringar på arbetsmarknaden

På samhällelig nivå finns indikationer på en mer tudelad arbetsmarknad i Sverige där ojämlikheter på arbetsmarknaden tenderar att öka. Den ökade ojämlikheten beror delvis på ökningen av osäkra och tillfälliga anställningar som i högre utsträckning drabbar utländsk arbetskraft. Marknadseffektivitet och konkurrenskraft i kombination med en ökande globalisering har ökat efterfrågan på flexibilitet på arbetsmarknaden. Flexibiliteten gör det lättare för företag att

³ Global Report on Trafficking in Persons, UNODC (2022), s. 19.

⁴ Uppgifter från Migrationsverket. Notera att uppräkningsen inte innefattar EU-länder.

⁵ Polismyndighetens lägesrapport 24.

⁶ https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf hämtad 2024-06-11.

⁷ Polismyndighetens statistik.

⁸ <https://nspm.jamstalldohetsmyndigheten.se/nyheter/fortsatt-risk-for-exploatering-av-ukrainaflyktingar/>

anlita utländsk arbetskraft men det innebär ofta osäkra anställningsförhållanden för arbetstagarna, som i större utsträckning drabbar dem i tillfälliga och säsongmässiga arbetssituationer.⁹ Under 2023 upprepades tidigare exploatering av thailändska bärplockare och ett omfattande ärende utreddes som sedan resulterade i en dom om grov människoexploatering.¹⁰ Omfattningen av utsatta thailändska medborgare inom såväl arbetskraftsexploatering som sexuell exploatering, främst inom thaimassageindustrin, har lett till att gruppen utgör den mest identifierade i Sverige under 2023.¹¹ Det nyinrättade samarbetet med center mot arbetslivskriminalitet¹² och identifieringen av det stora antalet utsatta individer för säsongsbetonad exploatering, ligger troligtvis bakom den stora ökningen av anmälda människoexploateringsbrott, totalt 46 procent sedan 2022.

I utbyggnaden av industrin ökar även risken för exploatering bland utstationerade och utsända arbetstagare¹³, vilka hör till riskgrupperna för arbetslivskriminalitet.¹⁴ Enligt Arbetsmiljöverkets uppskattningar uppgick det totala antalet utstationerade arbetstagare under 2023 till över 74 000.¹⁵ Det är nästan en fördubbling jämfört med 2020 då antalet utstationerade arbetstagare var 39 683. Nästan hälften (45 procent) av de utstationerade arbetade inom byggindustrin.¹⁶ Vid en enskild myndighetsgemensam insats, inom ramen för samarbetet på centren mot arbetslivskriminalitet, under hösten 2023 i byggbranschen identifierades 43 arbetstagare misstänkta för illegalt arbete där också korrektheten i utstationeringen var ifrågasatt. En av de branscher där antalet utstationerade ökade mest var tillverkningsindustrin. Cirka 25 procent av alla utstationerade förra året arbetade inom tillverkningsindustrin. Där märktes

⁹ Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland, SOU 2023:8, s 137.

¹⁰ Dom meddelad av Lycksele tingsrätt 2024-07-11 i mål nr B583-23.

¹¹ statistikrapport-regionkoordinatorerna-2024-05-07 (jamstalldhetsmyndigheten.se)

¹² Samverkande myndigheter mot arbetslivskriminalitet.

¹³ <https://www.sla.se/2023/10/11/manniskohandeln-riskerar-att-oka-nar-industrin-vaxer-skaraborgs-problem-798e1/> (hämtad 2024-08-06)

¹⁴ Riksrevisionen (2020)

¹⁵ <https://www.av.se/press/fler-utstationerade-arbetare-2023/> (hämtad 2024-08-06)

¹⁶ Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland, SOU 2023:8, SOU 2023:8, s 128.

en tydlig ökning av kvalificerad arbetskraft, till exempel inom industrinäringen i norr.¹⁷

3.1.3 Digitala arenan

Den digitala arenan fortsätter att utgöra såväl rekryteringsbas som huvudsaklig marknad för både sexuell exploatering och arbetskraftsexploatering. Rekryteringen sker via sociala medier och hemsidor som riktar sig direkt till potentiella brottsoffer i Sverige och utlandet.¹⁸ Det är vanligt med *business model modus*¹⁹, som upplägg i vilket brottsoffret luras in i till synes adekvata affärsavtal.²⁰ I detta upplägg är det också vanligt förekommande med *debt bondage*, vilket innebär att låta brottsoffret tro att det står i skuld till förövaren samt att skulden måste betalas av genom arbete.²¹ I takt med den digitala utvecklingen förändras även tillvägagångssätten för exploateringen. Digital teknik kan även användas för att begå övergreppen.²² *Lover boy-modus*²³ i vilket gärningsmannen genom kärleks- eller vänskapsrelationer lurar en person in i människohandel fortsätter alltjämt vara ett av de vanligaste sätten att locka, framför allt tjejer och kvinnor, in i sexuell exploatering. Detta modus används främst inom sexuell exploatering men ses också som ett rekryteringssätt in i andra exploateringsformer. Den digitala arenan spelar stor roll för tillgången till potentiella brottsoffer men tillvägagångssättet används också utanför den digitala världen. Inom arbetskraftsexploatering ses en hel del *bogus self-employment*²⁴ vilket även drabbar brottsoffer för sexuell exploatering inom thaimassage-industrin. Detta modus går ut på att simulera ett egenföretagarförhållande i

¹⁷ <https://www.av.se/press/fler-utstationerade-arbetare-2023/> (hämtad 2024-08-06)

¹⁸ <https://mybestgirls.com/tancosmunka-svedorszagban,-a-botteni-obol-partjan> Hämtad 2024-04-19.

¹⁹ Analysing the business model of trafficking in human beings to better prevent the crime, OSCE (2010).

²⁰ Human trafficking – Forced Labour and Labour Exploitation of Vietnamese nationals, Hand book, Project Payday.

²¹ Human trafficking – Forced Labour and Labour Exploitation of Vietnamese nationals, Hand book, Project Payday, s. 52.

²² <https://nspm.jamstalldhetsmyndigheten.se/media/5cjhpe5/kunskapsstod-sexuell-exploatering-23-10-16.pdf>

²³ https://www.myria.be/files/Pages_from_Annual-report-2015-trafficking-and-smuggling-P1C2.pdf, s. 23.

²⁴ <https://www.vero.fi/en/grey-economy-crime/phenomena/new-ways-of-working/forced-and-bogus-self-employment/> (hämtad 2024-10-03)

relation till arbetsgivaren, exempelvis förhållandet att hyra en stol i en frisörsalong, fast utan de villkor som är förenat med avtalet.

3.1.4 Exploatering i kriminell nätverksmiljö

Kopplingen mellan gängkriminalitet och människohandel har uppmärksammats både nationellt och internationellt under 2023.²⁵ De senaste åren har det skett en utveckling av att allt fler unga utnyttjas i den kriminella nätverksmiljön.²⁶ Flera polisregioner har rapporterat om fall där barn utnyttjats av gängkriminella för att begå narkotika- och vapenbrott, stölder och rån. Polismyndigheten ser detta som en typ av människohandel där rekryteringen av barn ofta följer samma mönster.²⁷ Barn i 12–15 årsåldern rekryteras till kriminella nätverk av andra unga som oftast är 15–20 år.²⁸ Det förekommer också att barn luras eller tvingas in i kriminalitet. De unga används i första hand för att förvara, transportera och sälja narkotika, men också för att utföra bedrägerier och våldsdåd. Det som blivit allt tydligare det senaste året är också hur unga tjejer utnyttjas i nätverksmiljön. Vården vittnar om hur unga tjejer berättar om att de utnyttjas och utsätts för övergrepp kopplat till den organiserade brottsligheten.²⁹

3.1.5 En fortsatt våldsam miljö

Det grova våldet som riktas mot kvinnor i prostitution fortgår under 2023. I ett uppmärksammat fall dömdes en man till sju års fängelse samt utvisning för två grova våldtäkter, försök till rån och narkotikabrott efter att ha satt i system att söka upp kvinnor i prostitution för att våldta och råna dem.³⁰ I ett annat ärende dömdes en man i södra Sverige till fyra år och sex månaders fängelse för våldtäkt, rån och köp av sexuell tjänst av en ukrainsk kvinna i prostitution.³¹ Under 2024 har ännu ett ärende med liknande modus, det vill säga att söka upp kvinnor och utsätta dem för våldtäkt och rån, uppdagats. Ärendet har gått till åtal under sensommaren 2024.

²⁵ Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023, Jämställdhetsmyndigheten 2024:3, s 30.

²⁶ https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/sweden_en (hämtad 2024-08-05)

²⁷ Polismyndighetens lägesrapport 21.

²⁸ <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-11-01-barn-och-unga-i-kriminella-natverk.html> (Hämtad 2024-08-05)

²⁹ <https://vartgoteborg.se/p/eu-projekt-ska-undersoka-tjejjers-roll-i-kriminella-natverk/> (hämtad 2024-12-05)

³⁰ Dom meddelad av Solna tingsrätt 2023-10-11 i mål nr B1648-23.

³¹ Dom meddelad 2024-05-07 av Hovrätten över Skåne och Blekinge i mål nr B4669-23.

4 Omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige

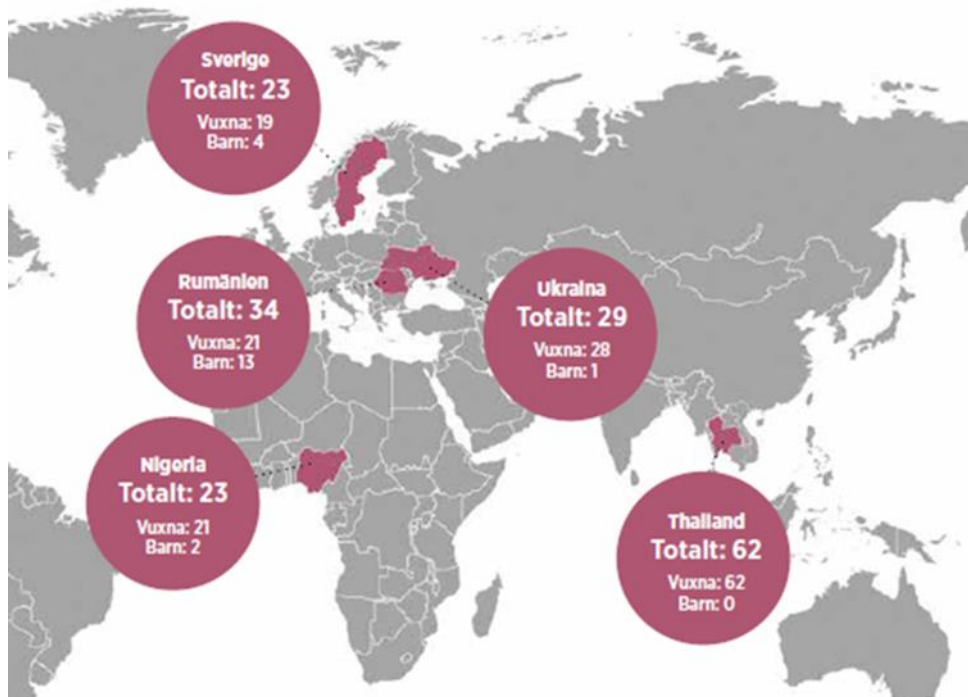
Det är svårt att uppskatta hur många som utsätts för människohandel och därmed också att mäta omfattningen. Den formella identifieringen sker i form av målsägandestatus i en brottsanmälan. Den officiella kriminalstatistiken tillhandahålls av Brottsförebyggande rådet (Brå) och innehåller uppgifter om anmälningar, åtal och domar fördelat på brottskategorier som samlas under samlingsbegreppet människohandelsbrott. Att mäta människohandelns omfattning baserat på anmälda brott, domar och åtal ger inte en heltäckande bild av omfattningen, då alla brottsoffer inte vänder sig eller har möjlighet att vända sig till rättsväsendet, och då kontakter med rättsväsendet inte alltid leder till anmälningar. Brå:s statistik har därför i denna redovisning kompletterats med uppgifter rörande människohandel från Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och vissa civila aktörer.

4.1 Statistik från Jämställdhetsmyndigheten

Jämställdhetsmyndigheten har utsetts av regeringen att nationellt samordna arbetet mot prostitution och människohandel för alla ändamål. Till myndigheten finns knutna regionkoordinatorer som ansvarar för koordinering och tillämpning av stödprocessen inom människohandelsarbetet. Ärenden till regionkoordinatorerna har inkommit genom uppsökande arbete, i samverkan med Polismyndigheten och andra relevanta myndigheter, via arbetsplatsinspektioner genom Akrim-samarbetet,³² Migrationsverket, hälso- och sjukvården samt civilsamhället.

Under 2023 fick Jämställdhetsmyndighetens regionkoordinatorer kännedom om totalt 414 personer som har antagits vara utsatta för människohandel eller människoexploatering, vilket ligger på en genomsnittlig nivå jämfört med tidigare år. 35 av ärendena gällde minderåriga och två ärenden registrerades avseende personer med okänd ålder.

³² Myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet; <https://polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan/sakerhet-och-ordning-i-samhallet/arbetslivskriminalitet/>

Av det totala antalet identifierade personer var 247 kvinnor eller flickor och 160 var män eller pojkar. I sju ärenden är könsidentiteten oviss. Även om kvinnor eller flickor totalt sett är mer utsatta jämfört med män eller pojkar, visar siffrorna att allt fler vuxna män identifieras som utsatta, framför allt i arbetskraftsexploatering. Även andelen kvinnor som utsätts för arbetskraftsexploatering ökar. Regionkoordinatorerna har under 2023 för första gången identifierat fler utsatta inom arbetskraftsexploatering (189) än inom sexuell exploatering (182).³³ De vuxna och barn som identifierades under 2023 kom främst från Thailand, Rumänien, Ukraina, Nigeria, Turkiet, Uzbekistan, Albanien och Sydamerika (främst Colombia).³⁴ Att utsatta från Rumänien är bland de vanligast förekommande i statistiken är en trend sedan flera år. Att Thailand är det vanligaste ursprungslandet 2023 kan bland annat hänföras till ett ökat antal ärenden inom bärindustrin samt myndighetsgemensamma insatser inom massageindustrin. Sverige har aldrig tidigare varit bland de fem vanligaste länderna, men blev under 2023, tillsammans med Nigeria det fjärde mest förekommande ursprungslandet. De svenska personer som identifierades hade exploaterats för sexuella ändamål, arbetskraft och inom kriminalitet. En stor

³³ Statistikrapport-regionkoordinatorerna-2024-05-07 (jamstalldhetsmyndigheten.se)

³⁴ Kombination av polisregionernas inrapportering samt statistikrapport från regionkoordinatorerna.

andel av dessa hade blivit rekryterade av kriminella grupperingar. Det är svårt att veta vilka orsaker som ligger bakom ökningen.

Jämställdhetsmyndigheten finansierar inom ramen för uppdraget såväl det nationella stödprogrammet (NSP), vilket genom Civila plattformen erbjuder utsatta skydd och stöd. Under 2023 har 61 nya personer erbjudits stöd till återvändande och återintegrering genom programmet, varav 21 var kvinnor, 33 män, två flickor och fem pojkar, vilket innebär en fördubbling jämfört med 2022 då totalt 30 individer beviljades tillträde till programmet. Därtill räknar stödprogrammet in nio barn i hemlandet då detta påverkar den stödsökande i Sverige. Det nationella stödprogrammet omfattade därmed totalt 68 personer.³⁵ Av dessa var 33 kvinnor varav 72 procent utsatts för sexuell exploatering, 10 män och 27 barn.

De stödsökande har främst utsatts för arbetskraftsexploatering (39 personer) följt av sexuell exploatering (12 personer). Enstaka individer har utsatts för tvång att begå kriminella handlingar eller exploatering i hushållsarbete samt multipel exploatering.³⁶ En övervägande del av arbetskraftsexploateringen skedde inom jordbruk och bärplockning (37 personer) och en majoritet av de som exploaterats kom från Thailand (34 personer).

4.2 Statistik från Brottsförebyggande rådet

Den officiella kriminalstatistiken tillhandahålls av Brottsförebyggande rådet (Brå). Nedan redovisas anmälda människohandelsbrott i olika kategorier: människoexploatering, koppleri, köp av sexuell tjänst samt köp av sexuell handling av barn per polisregion.

Brottskodsgrupp	Brottskodstext	Bergslagen	Mitt	Nord	Sthlm	Syd	Väst	Öst	Totalsumma
Människohandel									
För sexuella ändamål	Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	1	1	2	2	3	0	0	9
	Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	1	3	7	33	26	20	11	101
För tvångsarbete	Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	0	1	0	0	0	0	0	1
	Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	0	0	0	0	0	0	0	0
För krigstjänst	Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	2	2	5	11	11	10	6	47
För tiggeri	Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	0	0	0	0	0	0	0	0
	Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	0	0	0	0	0	1	0	1
För övriga ändamål	Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	0	0	0	7	1	2	0	10

³⁵ <https://manniskohandel.se/var-verksamhet/nationellt-stodprogram/> (hämtad 2024-08-06) samt Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023, Jämställdhetsmyndigheten 2024:3, s 32.

³⁶ Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023, Jämställdhetsmyndigheten 2024:3, s 28.

	Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	2	1	8	12	21	10	4	58
Delsumma		6	8	22	65	62	43	21	228
Människoexploatering									
För tvångsarbete	Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	1	0	1	1	2	0	0	5
	Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	3	8	13	50	18	19	4	115
För tiggeri	Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	0	0	0	1	0	0	1	2
	Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	0	0	1	2	1	0	1	5
Delsumma		4	8	15	54	21	19	6	127
Övrigt									
Köp av sexuell handling av barn	Utnyttjande av barn under 18 år genom köp av sexuell handling	10	2	9	28	25	20	10	104
Köp av sexuell tjänst	Köp av sexuell tjänst	39	30	43	835	357	134	75	1 513
Koppleri	Koppleri inkl. grovt	15	2	7	89	49	30	12	204
Delsumma		64	34	59	952	431	184	97	1 821
Totalsumma		74	50	96	1071	514	246	124	2 176

4.2.1 Utvecklingen över tid

Anmälningar, åtal och domar 2018 – 2023

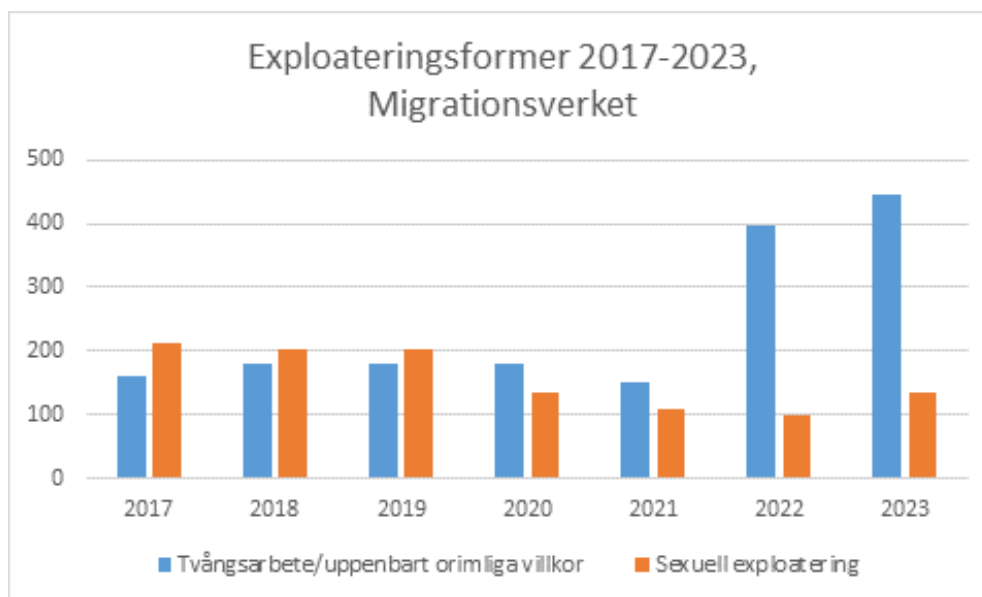
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Människohandel	Anm.	214	276	196	140	196	228
	Åtal	11	5	10	10	5*	13
	Dom	15	2	7	3	4	0
Människoexploatering: arbetskraft, tiggeri	Anm.	**	48	79	78	87	127
	Åtal	**	3	1	4	2	25
	Dom	**	1	0	5	1	3****
Koppleri	Anm.	182	133	191	178	184	204
	Åtal	50	29	31	43	42****	17
	Dom	25	18	20	28	34	12 (1 grovt)
Utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling	Anm.	131	224	163	234	132	104
	Åtal	79	225	57	55	22	64
	Dom	11	13	11	11	11	19
Köp av sexuella tjänster	Anm.	848	764	1055	1886	1263	1513
	Åtal	364	380	581	999	756	557
	Dom	279	269	418	715	576	407*****
*fyra av misstankarna tillhör ett och samma ärende med dom meddelad av Solna tingsrätt 2023-01-09 i mål nr B2853-22. Den femte misstanken gäller ett ärende som är överklagat till hovrätten. Samtliga misstankar rör människohandel för övriga ändamål. **Människoexploateringslagen kom 2018 *** varav 9 utgör grovt brott **** samtliga misstankar ingår i ett och samma brott ***** 485 inkl. strafföreläggande <i>För samtliga åtal och domar anges antalet i misstankar. Ett ärende kan innehålla flera misstankar.</i> Källa: Brottsförebyggande Rådet (BRÅ)							

Tabell 1. Exploateringsform	2021	2022	2023
Sexuella ändamål	249	174	182
Arbetskraft	145	130	189
Kriminella ändamål	10	17	16
Tiggeri	34	16	8
Hushållsarbete	0	6	5
Tvångsäktenskap	8	8	8
Organhandel			1
Krigstjänstgöring	1		
Multipel exploatering	27	7	3
Annat			1
Ej redovisat	16	17	1
Totalt	490	375	414

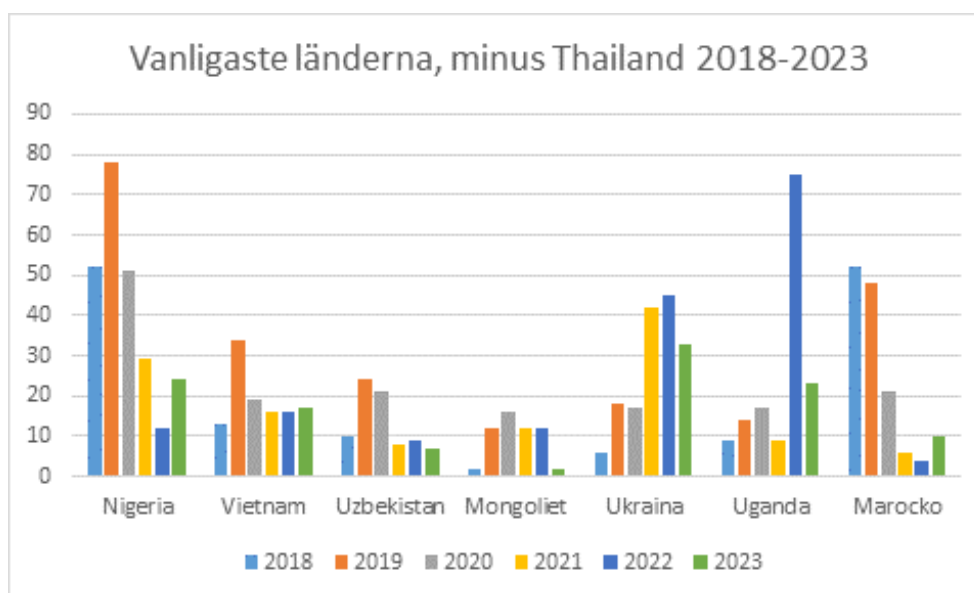
Preliminär statistik presenterad av Jämställdhetsmyndigheten. Slutlig statistik och en mer omfattande analys återfinns i en separat rapport.

Tabell 2. Antal som identifierats	2021	2022	2023
Vuxna			
Kvinnor	289	192	234
Män	142	116	139
Annan könsidentitet		2	2
Okänt	5	11	4
Barn*			
Flickor	32	31	13
Pojkar	21	23	21
Okänt	1		1
Totalt	490	375	414

4.3 Migrationsverket

Under 2022 och 2023 noterades en markant ökning av exploatering i arbete inom riskbranscher som bygg, städ, restaurang, transport och bärplockning. Notera att bärplockningsindustrin står för den största ökningen.

I majoriteten av fallen för 2023 gör Migrationsverket bedömningen att exploateringen ägt rum i Sverige eller både i Sverige och utomlands. Det gäller både sexuell exploatering och exploatering på arbetsmarknaden. En tydlig risk för människohandel och annan exploatering noteras kopplat till massage-salonger. I övrigt noteras att arbetsgivare använder myndighetens processer för att möjliggöra brottsupplägg som innebär att arbetstagarna betalar stora summor pengar för ett tillstånd för att därefter antingen exploateras eller inte få något arbete. I båda fallen resulterar det i att de befinner sig i Sverige i en mycket utsatt situation. Totalt 21 av de 22 barn som identifierades under 2023 var ensamkommande (från 13 olika länder).

Sedan 2022 har socialnämnderna, utöver förundersökningsledare på brottsbekämpande myndigheter, möjlighet att ansöka om betänketid, det vill säga tillfälligt uppehållstillstånd för att medverka i en rättsprocess, gällande offer för människohandel. Under 2023 beviljades 71 individer 84 stycken tidsbegränsade uppehållstillstånd som bevispersoner på grund av att de misstänktes ha utsatts för människohandel och/eller människoexploatering. Av dessa individer var 29 kvinnor (varav 2 flickor) och 42 män (varav 4 pojkar). En av individerna var medborgare i ett EU-land.³⁷

4.4 Människohandel för sexuella ändamål

Under 2023 anmäldes 101 människohandelsbrott för sexuella ändamål, vilket är en ökning med 38 procent från 2022.³⁸ Av dessa rörde nio av anmälningarna minderåriga, vilken är en minskning med 36 procent jämfört med fjolåret. En av anmälningarna gick till åtal.³⁹

En mer rättvisande bild av den sexuella exploateringen uppnås genom att räkna med både människohandel för sexuella ändamål och grovt koppleri, där det finns en identifierad målsägande. Statistiken över anmälda brott ligger då på 305 brott.⁴⁰ I statistiken från regionkoordinatorerna utsattes tre män för sexuell exploatering. Enligt Polismyndighetens statistik utsattes totalt 12 män för sexuell exploatering, antingen genom människohandel eller koppleri. Personer som blivit utnyttjade i prostitution inom ramen för koppleri har identifierats som målsägande i 88 av de 151 rapporterade koppleriärendena.⁴¹

De vuxna och barn som identifierades under 2023 som målsägande i människohandel för sexuella ändamål kom främst från Rumänien, Thailand, Ukraina, Nigeria, Uganda, Kongo och Sverige.⁴² Att personer från Rumänien var

³⁷ Migrationsverkets årsredovisning, s 111

³⁸ Brottsförebyggande rådet (Brå).

³⁹ Dom meddelad av Göta hovrätt 2023-09-29 i mål nr B2751-23.

⁴⁰ Brottsförebyggande rådet (Brå).

⁴¹ Polismyndighetens statistik.

⁴² Kombination av polisregionernas inrapportering samt statistikrapport från regionkoordinatorerna.

vanligast förekommande i statistiken är en trend som hållit i sig sedan många år tillbaka.

Av de inrapporterade fallen från regionerna har endast fem varit män och medelåldern av de utsatta är 30 år. I 10 procent av fallen har det förekommit samtida brottslighet. I knappt en tredjedel av ärendena har ett målsägandebiträde förordnats. I endast 10 procent av de inrapporterade fallen har den nationella stödprocessen (manualen) applicerats. Värt att notera är att siffran endast ger en fingervisning om i vilken utsträckning manualen används, eftersom många av stegen i stödprocessen tas, utan att de äger rum inom ramen för stödprocessen eller utan vetskap om att de utgör en del av den.

4.5 Tvångsarbete/arbetskraftsexploatering⁴³

I Sverige finns ingen fällande dom i människohandel för tvångsarbete. I fjol väcktes åtal i ett au pair-ärende där åklagaren yrkade ansvar för människohandel för övriga ändamål och människoexploatering i andra hand, eftersom arbetsförhållandena var så oklara att de inte kunde anses utgöra arbete. Åtalet ogillades emellertid eftersom åklagare inte ansågs ha styrkt utsattheten samt syftet att exploatera.

Under 2023 väcktes åtal i ett ärende rörande indiska skogsarbetare som exploaterades i skogsindustrin.⁴⁴ I detta ärende ansågs åklagaren inte ha styrkt att arbetarna befann sig i sådan utsatthet att det räckte för människohandel eller människoexploatering, däremot lyckades åklagaren bevisa att de vilseletts beträffande arbetet vilket ledde till fällande dom för grovt bedrägeri. I ett annat ärende där åklagaren åtalat för människoexploatering av ukrainska medborgare inom städbranschen kunde inte heller syftet att exploatera bevisas, däremot dömdes huvudmannen för brott mot utlänningslagen.

⁴³ Arbetskraftsexploatering yttrar sig antingen genom människohandel i tvångsarbete eller genom människoexploatering i tvångsarbete eller under uppenbart orimliga villkor. För att fällas till ansvar för människohandel behöver handelsåtgärder (rekrytering, transport, överföring och eller inhysning) ha vidtagits men exploatering behöver aldrig ha ägt rum, utan det är syftet att exploatera som är avgörande för brottets genomförande. Medan otillbörliga medel och exploateringen i sig är utgångspunkten i människoexploatering.

⁴⁴ Dom meddelad av Södertälje tingsrätt 2023-09-29 i mål nr B1351-20.

Inom arbetskraftsexploateringen är det skillnader i utsatthet mellan kön. Av de 41 inrapporterade fallen av arbetskraftsexploatering inom bygg innefattades tre kvinnor.⁴⁵ Inom städbranschen eller bland de som utnyttjats inom hushållsnära tjänster, exempelvis som au pair, utgör motsatsvis kvinnor en klar majoritet av de utsatta.

De mest utsatta grupperna för människohandel i tvångsarbete eller arbete under uppenbart orimliga villkor kom ifrån Thailand, Uzbekistan, Ukraina, Rumänien, Nigeria, Uganda och Colombia.⁴⁶ I huvudsak har de utsatta exploaterats inom:

- byggbranschen (främst från Uzbekistan, Turkiet, Ukraina, Albanien och Sydamerika (i synnerhet Colombia),
- restaurangbranschen (främst från Bangladesh, Afghanistan, Indien och Azerbajdzjan),
- städbranschen (Ukraina och Afrika, främst Nigeria och Uganda samt Sydamerika, främst Colombia) däribland har en tredjedel ägt rum inom ramen för au pair verksamhet eller i hushållsnära tjänster,
- odlingsbranschen (främst från Ukraina, Rumänien och Tadjikistan),
- transportbranschen (Azerbajdzjan och Kenya).

4.6 Exploatering i tiggeri

Under 2023 anmäldes ett fall av människohandel i tiggeri.

Anmälningsfrekvensen av människoexploatering i tiggeri ökade från tre till fem ärenden, och från ett till två ärenden med barn.⁴⁷ Under året dömdes en person för människoexploatering i tiggeri i Jönköping.⁴⁸ De som utsatts för exploatering inom tiggeri har främst kommit från Rumänien.

4.7 Koppleri

Under 2023 anmäldes 184 fall av koppleri varav 18 gick till åtal och 11 resulterade i fällande dom i tingsrätten. Majoriteten av de utsatta kom från Rumänien, Ukraina, Ungern, Sverige, Thailand och Sydamerika, främst Venezuela. Den sidan som flest marknadsförts via är sex-tjejer.com och den näst vanligaste arenan är massagesalonger. 40 procent av domarna rör kopplerier på massagesalonger och resterande annonsering via sex-tjejer eller sociala medier. I tre av fallen rör det sig om samtida brott i nära relation. I de avdömda ärendena har totalt tre målsäganden identifierats som målsäganden. I 15 av de

⁴⁵ Polismyndighetens statistik.

⁴⁶ Polismyndighetens statistik.

⁴⁷ Polismyndighetens statistik.

⁴⁸ Dom meddelad av Jönköpings tingsrätt 2023-05-23 i mål nr B1515-23.

inrapporterade handlagda brotten (167) har målsäganden tilldelats ett målsägandebiträde. I 12 av fallen har målsäganden uppgett samtida brottslighet i form av våld och hot.

4.8 Köp av sexuell tjänst

Att förebygga och bekämpa människohandel, inklusive efterfrågan på köp av sexuella tjänster och exploaterad arbetskraft, är en prioriterad fråga för regeringen. Dessa frågor en viktig del av jämställdhetspolitiken och målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.⁴⁹ Internationellt uppges minskad efterfrågan som en av de viktigaste faktorerna för att minska omfattningen av människohandel och exploatering.⁵⁰ Polismyndighetens statistik visar att fler sexköp upptäckts på massagesalong (44 procent) än i lägenhetsbordellmiljön (35 procent), det vill säga genom annonsering på nätet.⁵¹ Detta beror troligtvis delvis på att insatserna mot den sexuella exploateringen koncentrerats till massagesalongerna, vilket också varit ett av fokusområdena inom ramen för Akrim-samarbetet. Det kan även bero på att annonseringen på nätet gått ned och anledningen till detta är okänd, samt att det finns avvikelser i statistikinsamlingen av sexköpen. De vanligaste sidorna för annonsering är sextjejer och real escort. Övriga sexköp har ägt rum i hotellmiljö, gatuprostitution eller genom kontakt via sociala medier och chatt-applikationer.

Under 2023 har 1513 köp av sexuell tjänst anmälts till polisen, vilket är en ökning med 20 procent från 2022. Av dessa har 1157 handlagts och 89 ärenden lett till strafförelägganden samt 557 till åtal vilket resulterat i 325 fall av villkorlig dom samt tre fängelsedomar.⁵² De flesta som utsatts för prostitution, i de rapporterade fallen, har kommit från Thailand, Rumänien, Ukraina och Ungern. Därefter har en stor del kommit från Sydamerika och Afrika.⁵³

⁴⁹ <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel/> (hämtad 2024-08-06)

⁵⁰ Discouraging the demand that fosters trafficking for the purpose of sexual exploitation, OSCE 2021

⁵¹ Polismyndighetens statistik.

⁵² Brottsförebyggande rådet (Brå).

⁵³ Brottsförebyggande rådet (Brå).

4.9 Övriga ändamål

Under 2023 anmäldes 58 ärenden gällande människohandel för övriga ändamål, vilket är en ökning med 38 procent jämfört med 2022. Människohandel för övriga ändamål kan handla om oklart arbete som t.ex. bärplockning, arbete på massagesalong eller arbete inom hushållsnära tjänster, som exempelvis arbete i hemmet, trädgården, privata renoveringsarbeten eller au pair-verksamhet. Det kan också handla om tvång att begå brott eller människohandel för att underkasta sig äktenskapstvång. I ett ärende från 2022 dömdes en mamma i tingsrätten för människohandel för övriga ändamål, då hon förmått sin minderåriga dotter att åka till ett IS-drabbat område i Syrien och underkasta sig äktenskap med en 20-årig man. I en dom från 2023 fastställde hovrätten i stort tingsrättens dom.⁵⁴

4.10 Barn och unga

Nätet är den vanligaste kontaktvägen för unga som har utsatts för sexuell exploatering. Kontakter tas på sociala medier, communitys samt dejting- och sexsajter. Det kan också ske genom appar som yngre barn använder för att spela.⁵⁵ Kunskapen om utsatta barn är förhållandevis låg, vilket konstaterades i rapporten *Barn i människohandel*.⁵⁶ Kunskapen bedöms vara särskilt låg gällande situationen för barn som är medföljande till offer för människohandel. Barnen kan själva vara utsatta för våld och omsorgsbrist och behöver uppmärksammas samt få sina individuella behov tillgodosedda.

Under 2023 anmäldes 104 utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, varav 64 ärenden ledde till åtal och 19 till fällande dom. I utredningsskedet är det emellertid ovanligt att barn som misstänks vara utsatta för sexuell exploatering eller människohandel remitteras till Barnahus. Brå konstaterar att våldtäktslagstiftningen sällan prövas i fall där barn mellan 15 och 17 år utnyttjats genom köp av sexuell handling.⁵⁷ I utredningen *Ett starkare straffrättsligt skydd* föreslås lagändringar i syfte att skydda barn och unga mot sexuell exploatering och

⁵⁴ Dom meddelad av Solna tingsrätt 2023-01-09 i mål nr B2853-22 och av Svea Hovrätt 2023-05-11 i mål nr B1070-23

⁵⁵ <https://nspm.jamstallhetsmyndigheten.se/media/5cjhjpe5/kunskapsstod-sexuell-exploatering-23-10-16.pdf>.

⁵⁶ Barn i människohandel (2019:6) Jämställdhetsmyndigheten

⁵⁷ Utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, 2022:4, Brå

övergrepp. Utredningen föreslår även att det straffrättsliga skyddet för unga som utsätts digitalt stärks, exempelvis en kriminalisering av utnyttjande genom sexuella tjänster som sker på distans.⁵⁸

I det brottsförebyggande arbetet har Jämställdhetsmyndigheten tagit fram en kampanj i syfte att förebygga sexuell exploatering och efterfrågan på sexuella tjänster bland unga. Kampanjfilmen har visats över 8 miljoner gånger – på biografer, i tv och sociala medier.⁵⁹

4.11 Sverige som transitland och internationell samverkan

Ett omfattande ärende gällande grovt koppleri och grovt penningtvättbrott har gått till åtal under 2024 men i huvudsak utretts under 2023. Ärendet går tillbaka till 2022 då det uppdagades att gärningspersoner hade fört ukrainska, moldaviska och ryska kvinnor till Norge genom södra Sverige i sju månader innan gärningarna stoppades av polisen. Ärendet ledde fram till en omfattande kopplerihärva under människohandelsliknande förhållanden med åtta misstänkta gärningspersoner och över 100 målsäganden. Av åtalet framgår vidare att verksamheten har genererat en brottsvinst om minst 52 miljoner norska kronor.

Under ledning av polisens nationella kompetensgrupp mot människohandel genomfördes en insatsvecka våren 2024 i syfte att identifiera möjliga offer för människohandel eller annan exploatering kopplad till thaimassagenäringen samt för att förebygga framtida exploatering. Norska Kripas var involverade i insatsen som koordinerades av norska motsvarigheterna till Noa, EBM och gränspolisen. Thaimassagenäringen är organiserad med en stor grad av rörlighet vad avser både anställda och ägare, vilket träffar de olika polisdistrikten men även landsgränsen mellan Norge och Sverige. Flertalet av de som kontrollerades hade svenskt medborgarskap eller annan anknytning till Sverige.

Under 2023 har ett nordiskt polissamarbete vuxit fram som resulterat i ökad kunskap om vilka nätverk som opererar i fler än ett nordiskt land och vilka modus operandi som är gemensamma för grannländerna samt en gemensam lägesbild. Inom ramen för östersjösamarbetet har Östersjöstaternas råd (CBSS) tagit initiativ till att ta fram ett metodstöd för utredning av människohandel, ett projekt som drivs av A-krim nationellt samt två polisregioner tillsammans med

⁵⁸ Ett starkare straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön, SOU 2023:80.

⁵⁹ <https://nspm.jamstallldhetsmyndigheten.se/kampanjer/lat-inte-tystnaden-tala-till-dig-som-ar-ung/> (hämtad 2024-08-14)

Frontex, Europol och kollegor från Danmark, Norge, Litauen, Polen och Ukraina.

De riktade insatser som genomförts inom ramen för det europeiska samarbetet mot organiserad och grov brottslighet (Empact) har varit inriktade på att identifiera arbetskraftsexploatering och människohandel för sexuella ändamål, tiggeri och tvång att begå brott. Vid samtliga insatstillfällen har insatser genomförts under samma vecka i hela landet vid två tillfällen under 2023. Vid en av insatserna mot arbetskraftsexploatering i Stockholm var Sverige en del av en större koordinerad insats tillsammans med sex andra länder mot en enskild näringsidkare som bedriver verksamhet i samtliga länder. Vid detta tillfälle kontrollerades 15 restauranger runt om i Europa och flera restauranger kunde stängas ner direkt av deltagande myndigheter. Under insatsen skedde också ett utbyte av personal där medarbetare från Polismyndigheten deltog vid insatsen i Nederländerna och där personal från arbetsmiljöverket i Nederländerna deltog i Sverige. Europol-samarbetet Empact har för Sveriges räkning resulterat i upptäckten av fem potentiella brottsoffer för människohandel alternativt människoexploatering, (tre potentiella brottsoffer från Vietnam samt två från Indien) samt en misstänkt gärningsperson. Vidare vidtog Arbetsmiljöverket 38 åtgärder mot brister i arbetsmiljön, däribland överträdelser av arbetstidslagen. I insatsen mot sexuella ändamål, tiggeri och tvång att begå brott identifierades 39 potentiella brottsoffer för människohandel (29 potentiella brottsoffer för sexuella ändamål, tre potentiella brottsoffer för tvång att tigga samt sju potentiella brottsoffer för tvång att begå samt två misstänkta för tvång att begå brott).

Sverige har också varit med och delfinansierat kampanjen Look again av International Organisation for Migration (IOM). Kampanjen syftar till att medvetandegöra risken för människor under flykt att utnyttjas av oseriösa arbetsgivare.⁶⁰ Kampanjen har visats digitalt via Youtube och satts upp i det offentliga rummet såsom i kollektivtrafiken, på torg och i köpcentrum i 21 regioner i Ukraina. Därtill har Polismyndigheten tillsammans med Åklagarmyndigheten medverkat i en konferens vid OSSE i Wien med sikte på identifiering och utredning av ukrainska medborgare utsatta för exploatering.

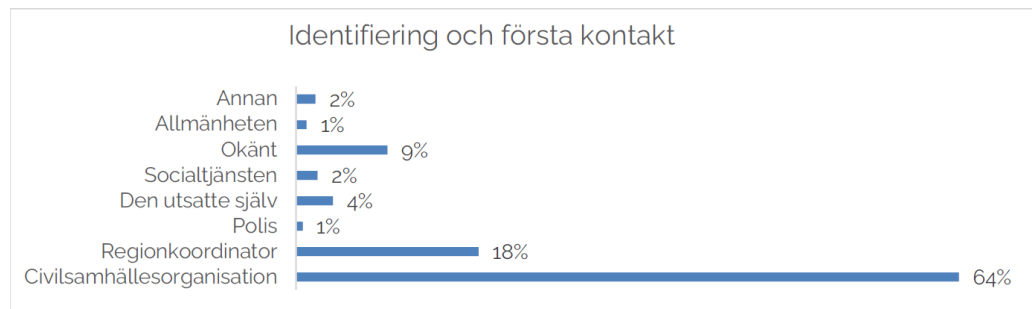
4.12 Civila samhället

Plattformen civila Sverige mot människohandel består av ett flertal ideella organisationer som erbjuder stöd och skydd till personer utsatta för människohandel. År 2023 mötte Plattformens medlemmar 520 personer som var

⁶⁰ International Organisation for Migration: <https://ukraine.iom.int/news/things-are-not-always-they-seem-iom-ukraine-launches-look-again-campaign-raise-awareness-human-trafficking> (hämtad 2024-08-22)

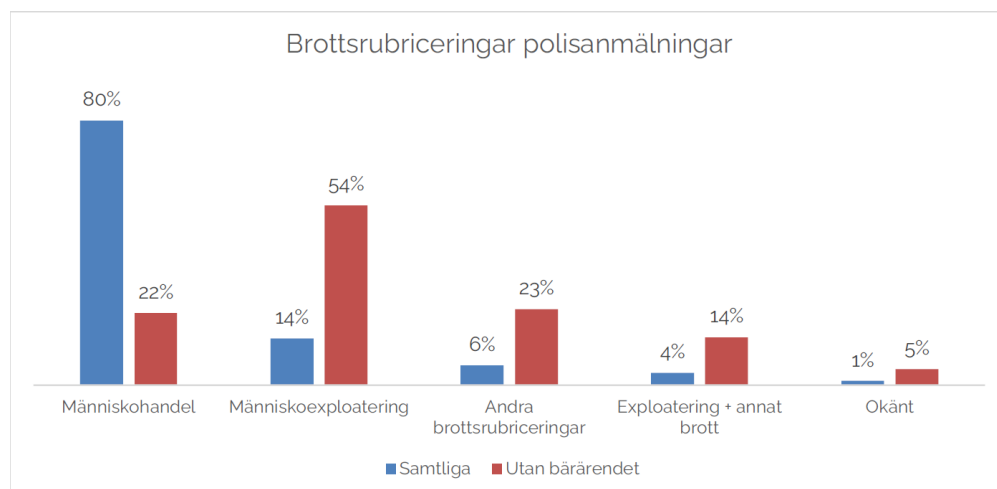
antingen direkt eller indirekt utsatta för människohandel. Nästan hälften av de utsatta utgjordes av bärplockare där Frälsningsarméns traffickingcenter arbetade med att erbjuda juridisk rådgivning och stöd vid anmälan av brott.

Årets siffror visar att 92 procent av de utsatta för människohandel och exploatering som Plattformens medlemmar mött inte har identifierats av myndigheterna, och därmed inte fått det skydd och stöd som de har rätt till enligt Sveriges konventionsåtaganden. Civila Plattformens samlade arbete utgör därför en viktig brygga in i det formella stödsystemet.

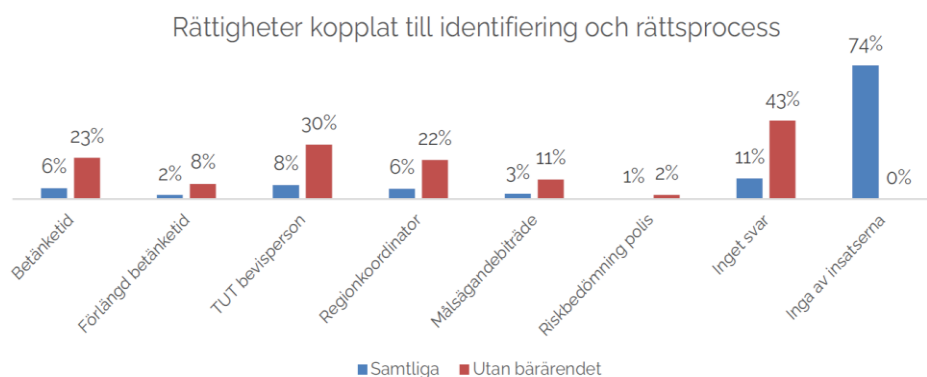
I majoriteten av fallen är det en civilsamhällesorganisation som haft den första kontakten och identifierat personen de mött som utsatt för människohandel.

Majoriteten av personer som Plattformens medlemmar mött under 2023 var tredjelandsmedborgare. De vanligaste ursprungsländerna förutom Thailand är Ukraina, Rumänien, Nigeria, Sverige och Albanien. För första gången har fler än hälften av de utsatta exploaterats i arbete och utgjorts av män jämfört med sexuell exploatering, som vanligtvis är den mest förekommande exploateringsformen och i störst utsträckning drabbar kvinnor, vilket direkt kan härledas till den stora exploateringen av thailändska medborgare inom bärindustrin. Utsatta svenska medborgare har ökat sedan tidigare rapporteringar och utgör nu den fjärde största gruppen om thailändska medborgare bortses.

En liten andel av de som Plattformens medlemmar mött har fått det stöd som identifierade offer bör få utan dröjsmål. Få har fått målsägandebiträde trots att de anmält allvarlig brottslighet. Mindre än en tredjedel av de personer som har kommit till myndigheternas kännedom genom polisanmälan av någon form av

brott har erbjudits ett uppehållstillstånd för betänketid. I närmare 70 procent av fallen saknas antingen närmare information eller en kontakt med socialtjänsten.⁶¹ Av de 30 procent som varit i kontakt med socialtjänsten har 26 procent enbart haft kontakt med socialsekreterare, 24 procent erbjudits försörjningsstöd och 20 procent har fått boende av något slag (akut/skyddat).

Bland de 476 personer av civilsamhället förmodat utsatta för prostitution och människohandel var två personer barn. Dessa barn var utsatta i sexuell exploatering. 38 barn var potentiellt indirekt utsatta för människohandel i den mening att deras föräldrar eller annan nära anhörig varit direkt utsatt för människohandel. Barn som lever med en förälder eller annan nära anhörig som utsätts för prostitution och människohandel har egna behov av stöd då de delar vårdnadshavarens sårbara livssituation och har svårt att få sina rättigheter och behov tillgodosedda.

Under 2023 har 59 personer, varav 43 vuxna och 16 barn omfattats av Nationella stödprogrammets insatser. Därtill räknar stödprogrammet in 9 barn i hemlandet då detta påverkar den stödsökande i Sverige. Det nationella stödprogrammet omfattade totalt 68 personer.⁶² Av dessa var 33 kvinnor varav 72 procent utsatts för sexuell exploatering, 10 män och 27 barn.

⁶¹ https://manniskohandel.se/wp-content/uploads/2024/04/plattformen_civilsamhallets_kontakter_240426_print.pdf (hämtad 2024-08-06)

⁶² <https://manniskohandel.se/var-verksamhet/nationellt-stodprogram/> (hämtad 2024-08-06) samt Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023, Jämställdhetsmyndigheten 2024:3, s 32.

5 Förslag till åtgärder

5.1 Analys av nuläget och behov framåt

Jämställdhetsmyndigheten bör i enlighet med föregående rapports förslag, ges fortsatt mandat och resurser att utgöra kunskapsnav i arbetet mot människohandel och exploatering. Både poliser och regionkoordinatorer har därtill i en aktuell rapport uttryckt att de önskar tydligare riktlinjer om vilka arbetsmissförhållanden som är straffbara.⁶³ Det saknas referensramar om vad som utgör en exploaterande arbetssituation i förhållande till löner, arbetstider och levnadsmiljöer, vilket också försvårar bedömningen för domstolarna.

Därutöver saknas ett nav för att hålla ihop arbetet med att stödja, skydda och vägleda brottsoffer. Utifrån ett brottsofferperspektiv är det snårigt att navigera i vilken hjälp som erbjuds och en stor del av arbetet bedrivs av civilsamhället. Den statliga utredningen *Ut ur utsatthet*⁶⁴, har pekat på behovet av en bättre styrning och samordning mellan myndigheter och enheter som är delaktiga i stödet till en utsatt individ samt tydligare kontaktvägar för stödsökanden. Många utsatta har medicinska behov samt behov av psykosocialt stöd och hjälp med kontakter med sjukvård och olika myndigheter. För många arbetstagare är det viktigaste att få ut sin lön. För att tillförsäkra att alla dessa behov tillgodoses och för att sträva efter likvärdighet i omhändertagandet behöver staten ta ett större ansvar för de utsatta. Därför föreslås i årets rapport ett centrum för koordinering av människohandelsoffer dit utsatta kan vända sig med en stödtelefon knutet till verksamheten. Stödtelefonen föreslås administreras av Brottsofferjouren som ställt sig bakom ett straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer.⁶⁵

Polismyndigheten ser behov av att förmågan att omhänderta prostitutionsproblematiken skapas på lokal nivå där sådan problematik förekommer. Genom att skapa förmåga att samordna människohandelsarbete på

⁶³ Människohandel och människoexploatering på den svenska arbetsmarknaden, en uppföljning, 2024 av Märta C. Johansson

⁶⁴ SOU 2023:97 *Ut ur utsatthet*

⁶⁵ Remissvar SOU 2016–70 Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer

regional nivå, underlättas arbetet som utförs på lokal nivå. Dessa förmågor skapar möjlighet till en förflyttning inom området människohandel för sexuella och andra ändamål.

5.2 Inrättande av centrum för koordinering av människohandelsoffer

För att säkerställa att brottsoffer har någonstans att vända sig vid utsatthet, och att alla myndigheters insatser sker i tid och med effektivitet på ett koordinerat sätt samt att skydd och stödinsatser sätts in i tid föreslås inrättandet av ett centrum för koordinering av människohandelsoffer.⁶⁶ Tanken med centret, inspirerat av Barnahus-modellen, traffickingcentrat *Safe haven* i Frälsningsarméns regi samt den danska motsvarigheten *Centrum mod menskehandel*, är att kunna erbjuda brottsoffer hjälp och stöd i form av skydd, psykosocialt och juridiskt stöd samt hjälp med kontakter inom sjukvården och med berörda myndigheter. Till centret ska en nationell stödtelefon kunna upprättas i samarbete med förslagsvis Brottsofferjouren. Då arbetstagarna ofta har medicinska och psykosociala behov föreslås även ett samarbete med vården.

Polismyndigheten föreslår i egenskap av nationell rapportör att regeringen bereder behovet av ett sådant centrum.

5.3 Kompetenshöjande insatser riktade mot domstolarna

Utvärderingen som GRETA⁶⁷ gör av Sveriges hantering av människohandelsuppgifter har uppmärksammat behovet av att tillse att berörda myndigheter och organisationer har adekvat kompetens för att bekämpa människohandel. Genom riktade utbildningsinsatser skulle domstolarna kunna få en bättre förståelse för dessa brott och de sårbarheter som offren befinner sig i.⁶⁸ För att höja kunskapen

⁶⁶ <https://www.fralsningsarmen.se/safe-havens/> (hämtad 2024-12-05),

<https://www.cmm.dk/english/the-danish-centre-against-human-trafficking> (hämtad 2024-12-05)

⁶⁷ <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/sweden-more-efforts-needed-to-identify-victims-of-trafficking-including-amongst-children-and-to-prosecute-traffickers>

⁶⁸ <https://nspm.jamstalldhetsmyndigheten.se/nyheter/svartolkad-lag-gor-att-manniskohandlare-gar-fria/> (hämtad 2024-11-17)

om vad som kan utgöra utsatthet för människohandel och människoexploatering, föreslås kompetenshöjande insatser om identifiering av människohandel och människoexploatering.

Polismyndigheten föreslår i egenskap av nationell rapportör att en lämplig institution eller lärosäte får i uppdrag att erbjuda domstolarna kompetenshöjande insatser om identifiering av människohandel och människoexploatering.

5.4 Nationell riktlinje för handläggning av betänketid

Kritik har uppkommit i utvärderingen av GRETA, om att antalet ansökningar för att få beviljade uppehållstillstånd för betänketid är för få.⁶⁹ Det har också av civilsamhället lyfts att ansökningsförfarandet om betänketid sker på ett varierat och bitvis godtyckligt sätt. I dagsläget är medföljande barn heller inte berättigade till uppehållstillstånd i form av betänketid. För att säkerställa en rättssäker och enhetlig handläggning av tillfälliga uppehållstillstånd föreslås att Migrationsverket får i uppdrag att ta fram en nationell riktlinje för ansökningsförfarandet av betänketiden.

Polismyndigheten föreslår i egenskap av nationell rapportör att Migrationsverket får i uppdrag att ta fram en riktlinje för berörda myndigheter.

5.5 Översyn av anmälda människohandel- och människoexploateringsbrott

Regionkoordinatorernas erfarenhet är att få brottsanmälningar upprättas och att eventuella förundersökningar ofta läggs ned utan några eller få utredningsåtgärder.⁷⁰ Även Migrationsverket har bett om respons beträffande anmälningar som gjorts. Detta riskerar att påverka insatser till utsatta knutna till rättsprocessen, vilket i sin tur kan påverka anmälningsbenägenheten bland brottsutsatta och i förlängningen tilltron till myndigheterna.

⁶⁹ <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-sweden-third-evaluation-round-thematic-focu/1680acf80b> (hämtad 2024-08-22), Utlänningslagen (2005:716) § 5:15, 2 st.

⁷⁰ Människohandel och människoexploatering på den svenska arbetsmarknaden, en uppföljning, Märta C. Johansson, 2024.

Polismyndigheten avser i rollen som rapportör att tillse att i samarbete med Åklagarmyndigheten utföra en översyn av anmälda människohandelsbrott för att identifiera skälen till att få anmälningar utreds och varför kvalitén varierar, samt vad som kan göras för att kvalitetssäkra arbetet.

5.6 Översyn av specifika delar i relevant lagstiftning

En av de främsta slutsatserna från rapporten *Människohandel och människoexploatering på den svenska arbetsmarknaden* är att lagstiftningen kring människohandel och människoexploatering är svår att tolka och tillämpa. I de analyserade fallen av människoexploatering uppfylldes sällan kravet på arbete under uppenbart orimliga villkor. I flera fall fann domstolen att villkoren var orimliga, men inte uppenbart orimliga. För att åtgärda detta rekommenderar Jämställdhetsmyndigheten, i sina slutsatser av rapporten, en statlig utredning för att göra en översyn av specifika bestämmelser i lagstiftningen.⁷¹

Polismyndigheten i egenskap av nationell rapportör ställer sig bakom detta förslag, samt tillägger att en liknande översyn bör göras av människohandelsbestämmelsen gällande otillbörliga medel, utifrån samma behov.

5.7 Införande av Exitprogram för barn och vuxna

Det har lyfts i olika sammanhang att förmågan och samordningen av skydd och stöd till utsatta genom socialtjänstens försorg varierar mellan olika regioner och kommuner. Därtill efterfrågas en långsiktighet i stödinsatser och ett traumabaserat bemötande av utsatta. För att säkerställa det kommunala stödet och skyddet till utsatta föreslås i enlighet med utredningen *Ut ur utsatthet* ett exitprogram för att kunna lämna prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Förslaget innebär att socialtjänsten, genom utsedd samordnare, i den kommun som enligt ansvarsfördelningsreglerna i Socialtjänstlagen (SoL) är ansvarig för personen, ska upprätta en individuell plan för exitprocessen.

Polismyndigheten i egenskap av nationell rapportör ställer sig bakom förslaget att i enlighet med den statliga utredningen, etablera exitprogram för vuxna och barn med en särskilt utsedd samordnare, tvärprofessionell grupp och en individuell plan.⁷²

⁷¹ Varför döms så få för människohandel? Jämställdhetsmyndigheten, 2024.

⁷² Ut ur utsatthet, SOU 2023:9, s. 334.

5.8 Inrättande av barnkoordinatorer

Idag finns regionkoordinatorer i Jämställdhetsmyndighetens regi i samtliga sju polisregioner. Som specialiserade socialtjänstemän utgör de en viktig spetskompetens i frågor som rör människohandel och prostitution, både som stöd till andra yrkesverksamma men också i direktkontakt med utsatta. I utredningen *Ut ur utsatthet* framhålls att denna funktion behöver förstärkas och utvidgas för att kunna hjälpa och stödja fler yrkesverksamma och utsatta, i synnerhet barn. Utredningens slutsatser gör gällande att en förstärkning bör ske av regionkoordinatorerna så att det i varje polisregion finns en koordinator med särskilt ansvar för ärenden som rör barn och unga.⁷³

Polismyndigheten i egenskap av nationell rapportör ställer sig bakom förslaget att Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna ges i uppdrag att verka för att en särskild regionkoordinator med specifikt uppdrag att stötta i ärenden som rör barn och unga inrättas i varje polisregion.

5.9 Utvecklade metoder för den uppsökande verksamheten

Eftersom barn och vuxna som utsätts för exploatering sällan självmant söker hjälp eller berättar för någon om sin utsatthet krävs det aktiv spaning och uppsökande verksamhet för att upptäcka brott. För att hitta både barn och vuxna som utnyttjats i olika former av exploatering krävs, vid sidan om information och kontaktvägar där de utsatta själva kan söka hjälp⁷⁴, ett uppsökande arbete såväl fysiskt som digitalt. Detta behöver ske i nära samverkan mellan polisen och socialtjänsten.

De ärenden som hitintills lett till fällande dom har i nästan samtliga fall initierats genom den uppsökande verksamheten. Det är också i den uppsökande verksamheten som polisen får kännedom om andra brott knutna till exploateringen. Då den myndighetsgemensamma uppsökande verksamheten inom ramen för Akrim-samarbetet fokuserar på den exploatering som sker på arbetsplatser, riskerar människohandel för sexuella ändamål kopplad till den digitala arenan och lägenhetsbordeller att förbli oupptäckt. Den nuvarande uppsökande verksamheten mot sexuell exploatering som sker visar att den uppsökande metoden är effektiv och leder till hög lagföring av sexköp och ett effektivt brottsförebyggande arbete i stort mot den sexuella exploateringen och därtill relaterad brottslighet.

⁷³ Ut ur utsatthet, SOU 2023:97, s. 368.

⁷⁴ Ut ur utsatthet, SOU 2023:97, s. 368.

Polismyndigheten avser i rollen som rapportör att tillse att lokalpolisområdena utvecklar sin förmåga att med stöd av lokal, regional och nationell lägesbild omhänderta den sexuella exploateringen i lokalpolisområdets löpande verksamhet med hjälp av uppsökande prostitutionsgrupper, och basera samarbetet på samverkansavtal med kommunen.

Därutöver ställer Polismyndigheten sig bakom genomförandet av de övriga förslagen i den statliga utredningen *Ut ur utsatthet*.